

بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر گرایش جوانان تهرانی به مهاجرت خارج از

کشور

علی افشاری^۱

سید رضا معینی^۲

حمید انصاری^۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۲/۳۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۳/۳۱

مهاجرت به عنوان یکی از پدیده‌های اجتماعی، ذهن بسیاری از صاحب نظران را به خود معطوف نموده است. مهاجرت جوانان، یکی از مسائل عمده‌ای است که بر آهنگ توسعه در ایران تاثیر منفی می‌گذارد. هدف این تحقیق، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر گرایش جوانان تهرانی به مهاجرت خارج از کشور و همچنین بررسی سایر عوامل تاثیر گذار بر این پدیده است. روش تحقیق، پیمایشی است. جامعه آماری شامل کلیه جوانان ۱۸ تا ۳۵ سال شهر تهران بود که نمونه‌گیری به روش تصادفی ساده صورت پذیرفت و ۱۲۱۷ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. یافته‌های تحقیق نشان داد که متغیر سرمایه اجتماعی (با ضریب اثر ۰/۱۸۸-) بیشترین تأثیر را بر روی میزان گرایش به مهاجرت جوانان دارد؛ به این معنا که هر چه قدر سرمایه اجتماعی کمتر باشد، گرایش به مهاجرت زیاد می‌شود. هر یک از متغیرهای میزان تحصیلات، سن و درآمد نیز به ترتیب با ضریب اثر ۰/۱۵۱، ۰/۱۸۶- و ۰/۱۰۰ به طور مستقیم در گرایش به مهاجرت جوانان تأثیر داشتند. متغیرهای جنسیت، وضعیت تاهل و وضع فعالیت نیز به ترتیب با ضریب اثر ۰/۱۱۵، ۰/۱۳۳ و ۰/۱۰۲ در گرایش به مهاجرت جوانان موثر بودند. نتایج تحلیل نشان داد کاهش سرمایه اجتماعی باعث افزایش گرایش جوانان به مهاجرت می‌گردد و می‌توان با افزایش سرمایه اجتماعی و افزایش اعتماد اجتماعی از طریق عملکرد مناسب و بر طرف کردن مسائل ساختاری- نظیر بیکاری، مفاسد مالی و اقتصادی و...- تمایل به مهاجرت خارج از کشور را کاهش داد.

واژگان کلیدی: مهاجرت، سرمایه اجتماعی، مهاجرت بین‌المللی، توسعه و جوانان

^۱ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۲ استادیار، جمعیت‌شناسی، گروه جمعیت‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

E-mail: Rezamoini۲۳@yahoo.com

^۳ دانشیار، جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

مقدمه

با بررسی مطالعات و پژوهش‌های انجام یافته در کشور پیرامون پدیده مهاجرت‌های داخلی و همچنین مهاجرت خارجی و پدیده فرار مغزها می‌توان دریافت که محققان و پژوهشگران عمدتاً به بررسی کلان پدیده مهاجرت بدون امعان نظر و تکیه بر جوانان پرداخته‌اند. بررسی ابعاد پدیده مهاجرت با تکیه بر جوانان که سرمایه‌های اساسی و بنیادین کشور در ابعاد نیروی انسانی خلاق و مفید به شمار می‌روند، موضوعی ضروری و شایان توجه است. پژوهش حاضر با تاکید بر جوانان به بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و مهاجرت جوانان می‌پردازد و در صدد است زاویه و بعد مهمی از پدیده مهاجرت را که اغلب مورد غفلت پژوهشگران قرار گرفته است، مورد بررسی و مطالعه قرار دهد.

امروزه نخبگان جوان را سرمایه‌های انسانی هر جامعه‌ای می‌دانند که پیشرفت اقتصادی جامعه را رقم می‌زنند. (بلند همیتان، ۱۳۹۴: ۱۲۸) ادوارد دانشسن^۱ از کارشناسان اقتصادی آمریکا در تحقیقی پیرامون عوامل پیشرفت صنعتی کشورها، درباره اهمیت نیروی انسانی جوان و ماهر اظهار می‌دارد که از میان ۳۱ عامل موثر در پیشرفت صنعتی، نیروی انسانی جوان متخصص مهمترین عامل است. از نظر او، پیشرفت نیروی انسانی مهمترین عامل رشد اقتصادی می‌باشد. (غفوری، ۱۳۸۷: ۳)

متأسفانه بسیاری از نیروهای انسانی کارآمد و جوان ایران درست در زمان بلوغ و بهره‌وری اقدام به مهاجرت می‌نمایند که البته مهاجرت مزایایی از جمله پر کردن شکاف نیروی کار برای مناطق میزبان را دارد. (سلیمانی، ۱۳۹۷: ۳۴)

مهاجرت بین‌المللی، فرایندی پویا و برخاسته از شرایط در حال تغییر اجتماعی است که می‌تواند نه تنها مهاجران، بلکه کل جامعه را هم در مبدأ و هم در مقصد تحت تأثیر قرار دهد. (صادقی، ۱۳۹۷: ۱) یکی از پدیده‌های که در عصر جهانی شدن بر شدت و گستره آن افزوده شده، مهاجرت‌های بین‌المللی است. (علومی، ۱۳۹۸: ۱۴۹)

بدیهی است که توجه به آمار مهاجرت‌ها در شکل‌گیری سرمایه انسانی و برآورد میزان تأثیر این عامل مهم در رشد اقتصادی کشور شدیداً نیاز است تا با برآورد ضریب اهمیت آن برنامه‌های لازم در راستای تقویت و بهبود وضعیت اقتصادی کشور در پیش گرفته شود. (عبداله پور، ۱۳۹۵: ۱۸)

---

^۱ Edward Danesen

مهاجرت همیشه وجود داشته است، اما موج مهاجرت جدید که حدود ۲۰ سال گذشته را در برمی گیرد - یعنی از ۱۳۷۵ (۱۹۹۵) تاکنون - جمعیت بسیار متفاوتی را شامل می شود؛ جوانان با تحصیلات بالا که در داخل کشور جذب نمی گردند، افراد با مهارت بالا، طبقه کارگر و تا حد کمتری پناهندگان سیاسی و اقتصادی. (Hakimzadeh, ۲۰۰۶: ۲۳)

از میان ۱۷۵ نفر دارندگان مدال المپیادهای کشور طی دو دهه اخیر، حدود ۹۲ درصد به خارج از کشور مهاجرت کرده اند. (حکیم زاده، ۱۳۹۲: ۸۲) طی ۲۰ سال اخیر، با خروج ۱۵۰ هزار نخبه مهندس و دکترا از ایران، پدیده فرار مغزها ۴۰۰ میلیارد دلار هزینه بر کشور تحمیل کرده است. (موسوی راد، ۱۳۹۴: ۳۹)

بانک جهانی، ایرانیان خارج شده از کشور با عنوان مهاجر را ۱/۲۹ میلیون نفر اعلام می کند که ۱/۷ درصد جمعیت کشور را شامل می شود - البته آمارهای داخلی رقم قابل ملاحظه ای در حدود ۴ تا ۵ میلیون را برآورد می کنند مقاصد اصلی ایرانیان، کشورهای پیشرفته و ثروتمند دنیاست. بانک جهانی ۸ کشور نخست مقصد ایرانیان را آمریکا، کانادا، کویت، آلمان، انگلیس، سوئد، امارات متحد عربی و بحرین می داند. (وثوقی، ۱۳۹۱: ۲۴) بر پایه آمار سال ۲۰۱۳، جمع کل مهاجران ایرانی در جهان ۱۶۰۴۷۵۰ نفر است. (علی زاده، ۱۳۹۴: ۱۲۵)

همچنین به استناد گزارش مدیر کل امور دانشجویان داخل وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در بهمن ماه ۱۳۹۵، سالانه حدود ۴۰ تا ۴۵ هزار نفر از دانشجویان دانشگاه های دولتی با مراجعه به این اداره کل به دنبال تایید مدرک برای ترجمه و ادامه تحصیل در خارج از کشور هستند. (شهریاری پور، ۱۳۹۵: ۲۷)

مباحث فوق تنها بیانگر بخشی از فرایند هولناکی است که با عناوین مختلفی چون فرار مغزها، مهاجرت نخبگان جوان، مهاجرت نیروهای متخصص و ... از آن یاد می شود. لذا به نظر می رسد مسئله مهاجرت جوانان و نقش سرمایه اجتماعی در آن، موضوع پر اهمیتی است که باید به آن پرداخته شود.

یکی از بسترهای اجتماعی مهاجرت بین المللی، سرمایه اجتماعی است. سرمایه اجتماعی به انسجام اجتماعی و فرهنگی داخلی جامعه، اعتماد، هنجارها و ارزش های موجود در تعاملات میان مردم و شبکه ها و نهادها گفته می شود. از این رو، اعتماد به نهادها عضویت افراد در شبکه های رسمی، مشارکت در شبکه های غیر رسمی نزدیک و ارتباطات با شبکه های دیگر، ابعاد مفهومی تعریف سرمایه اجتماعی هستند. سرمایه اجتماعی یک متغیر زمینه ای است که می تواند تمایل به مهاجرت را در سطح فردی تحت تاثیر قرار دهد. در کشورهای با ساختار دموکراتیک و با ثبات تر، مشارکت اقتصادی و اجتماعی بیشتر و اعتماد اجتماعی بالاتر است و مهاجرت شهروندان کمتر اتفاق می افتد. بنابراین منطقی است که سرمایه اجتماعی را

به عنوان یک عامل محتمل در جریان‌ات مهاجرتی بررسی نماییم. در حال حاضر، کشور ایران در مرحله پنجره جمعیتی و دارای ساختار جمعیتی جوان است. این دوره، فرصتی طلایی برای توسعه در کشور است. با وجود این، کشور با ابر چالش بیکاری به ویژه برای جوانان تحصیلکرده رو به رو است. به علاوه، بی‌اعتمادی، ناامیدی اجتماعی در میان جوانان و عدم برآورده شدن نیازهای افراد موجب تمایل شدید جوانان به مهاجرت به سایر کشورها شده است. مهاجرت نیروهای جوان در این مقطع زمانی به معنای از دست دادن این فرصت توسعه‌ای و نوعی تهدید برای آینده می‌باشد. بر اساس مطالعات انجام شده در ایران در دو دهه اخیر، میزان سرمایه اجتماعی ایرانیان در سطوح مختلف به ویژه در سطح کلان کاهش یافته است. در چنین شرایطی همکاری، مشارکت و اعتماد اجتماعی تنزل پیدا می‌کند. از این رو، یکی از بسترهای مهم تمایل مهاجرتی، کاهش ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی به ویژه اعتماد اجتماعی است. (صادقی و همکاران، ۱۳۹۷: ۸۶) این تحقیق به دنبال پاسخگویی به این سوال است که علاوه بر متغیرهای جمعیتی و زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی چه تاثیری بر مهاجرت جوانان به خارج از کشور دارد.

چارچوب نظری پژوهش

سرمایه اجتماعی^۱، یکی از مفاهیمی است که طی سال‌های اخیر در مباحث توسعه بسیار مطرح شده است. سرمایه اجتماعی را نوعی انباشت سرمایه معرفی کرده‌اند که همبستگی اجتماعی، تعهد اجتماعی و در نتیجه نوعی عزت نفس و رضایتمندی را در افراد به وجود می‌آورد. سرمایه اجتماعی در اجزایی مانند شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد می‌داند. سرمایه اجتماعی در تعاریف به دو شکل متفاوت، شبکه اجتماعی^۲ توسط بوردیو^۳ (۱۹۸۶) و کلمن^۴ (۱۹۹۸) و اعتماد اجتماعی توسط پانتام^۵ (۱۹۹۳) و فوکویاما^۶ (۱۹۹۵) مطرح شده است. (به نقل از بونیش و همکاران، ۲۰۱۳) بنابراین، در بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر گرایش به مهاجرت می‌توان به دو شکل اقدام کرد؛ یعنی سرمایه اجتماعی بر گرایش به مهاجرت، در دو بعد آن، یعنی اثر شبکه اجتماعی و اثر اعتماد اجتماعی تاثیر می‌گذارد- هر چند بعد اول آن یعنی تاثیر شبکه‌های اجتماعی بیشتر متداول و مورد استناد در مباحث نظری و مطالعات پیشین بوده است.

اثر شبکه‌های اجتماعی

^۱ Social capital

^۲ Social network

^۳ Bourdieu

^۴ Coleman

^۵ Putnam

^۶ Fukuyama

شبکه‌های مهاجرت، مجموعه‌ای از روابط بین فردی است که مهاجران، مهاجران سابق و غیر مهاجران را در مناطق مبدا و مقصد از طریق روابط خویشاوندی، دوستی و داشتن مبدا مشترک به هم متصل می‌کند. (مسی، ۱۳۹۰:۵) مفهوم علیت تراکمی که توسط میردال^۱ (۱۹۵۷) مطرح شده است، بیان می‌کند که مهاجرت تغییراتی را در ساختارهای اجتماعی و اقتصادی به وجود می‌آورد که زمینه مهاجرت‌های گسترده را موجب می‌شود. شبکه‌ها احتمال مهاجرت بین الملل را افزایش می‌دهند، زیرا هزینه‌ها و مخاطرات حرکت را کاهش و در مقابل، بازده مورد انتظار را افزایش می‌دهند. (مسی و همکاران، ۱۹۹۳:۴۵۱)

اثر اعتماد اجتماعی

اعتماد اجتماعی، یک متغیر زمینه‌ای است که می‌تواند گرایش به مهاجرت را تحت تاثیر قرار دهد. کشورهای دارای اعتماد اجتماعی در سطوح بالا کمتر فساد می‌کنند، میزان برابری اقتصادی بیشتری دارند و تلاش بیشتری برای کمک به کسانی که منابع کمتری دارند می‌کنند و در نتیجه مهاجرت کمتری به خارج از کشور دارند. (راتشتین و یوسلینز، ۲۰۰۵)

اعتماد اجتماعی و اشکال مختلف آن نظیر اعتماد عمومی و اعتماد نهادی، یکی از بسترهای مهم و تاثیر گذار در فرایند تصمیم‌گیری افراد به مهاجرت به خارج از کشور است. اعتماد اجتماعی که برای ایجاد زمینه ثبات و روابط صلح‌آمیز ضروری است، پایه و اساس همکاری مردم می‌باشد. (سپینن و بک، ۲۰۱۶) اعتماد عمومی متشکل از دیدگاه‌های مثبت نسبت به گروه‌های خود و دیگر گروه‌هاست. افراد دارای اعتماد عمومی بر این باورند که بیشتر مردم، حتی کسانی را که از قبل نمی‌شناسند، قابل اعتماد هستند. (یوسلینز، ۲۰۰۲)

اعتماد عمومی، همبستگی و بردباری را به وجود می‌آورد و نیز بسته به زمینه و تحت تاثیر تجارب شخصی و جمعی است که نشان دهنده آمادگی بالقوه شهروندان برای همکاری با یکدیگر می‌باشد. (راتشتین و استول، ۲۰۰۸) نوع دیگری از اعتماد اجتماعی با عنوان اعتماد نهادی است که ارزیابی شهروندان از احساس امنیت و حمایت نهادهای دولتی، ارزیابی از دولت و مقامات رسمی، ارزیابی تبعیض علیه خود و برابری را تعیین می‌کند. می‌توان اعتماد نهادی را به اعتماد نسبت به نظام اجتماعی و نسبت به نهادهای دولتی و مقامات تعمیم داد. اعتماد منجر به عضویت داوطلبانه انجمن‌ها می‌شود. جوامعی که دارای افراد با سطح اعتماد عمومی و نهادی بالا هستند، مشارکت سیاسی در بین آنها بالا خواهد بود. (بک و کریستنسن، ۲۰۱۶) به نقل از صادقی و همکاران، (۱۳۹۷:۸۸)

^۱ Miradel

پانتم (۲۰۰۰) این طور بیان می‌کند که افرادی دارای اعتماد اجتماعی از هر نوع آن معمولاً شهروندانی بهتر و دارای تعاون و همکاری بیشتر هستند و مشارکت بیشتری در زندگی اجتماعی نشان می‌دهند. اعتماد اجتماعی به موارد دیگری نیز نظیر مدیریت بهتر جامعه، رشد اقتصادی و به طور کلی همکاری‌های اجتماعی متصل است. (به نقل از هریروس و کریدو، ۲۰۰۸)

بدین ترتیب، رابطه سرمایه اجتماعی و مهاجرت بین الملل از دو رویکرد قابل بررسی است - هر کدام از این رویکردها از زاویه خاصی به تبیین مهاجرت، علل و پیامدهای آن پرداخته‌اند. در این میان، یکی از رویکردهای نظری جدید بین رشته‌ای، «نظریه سرمایه اجتماعی» است. این نظریه در قالب دو رویکرد شبکه اجتماعی و اعتماد اجتماعی به تبیین فرایند مهاجرت بین المللی می‌پردازد. در رویکرد شبکه اجتماعی، تمرکز بر تاثیر شبکه‌های اجتماعی (خانوادگی، دوستان و...) در مقصد بر ایجاد انگیزه و تمایل مهاجرتی افراد ساکن در مبداء است. در واقع طبق این رویکرد، هر چه شبکه اجتماعی افراد در خارج از کشور قوی تر باشد، تمایل به مهاجرت افزایش می‌یابد. در مقابل، رویکرد اعتماد اجتماعی بر جوامع مبدا مهاجرت متمرکز شده و بر نقش اعتماد اجتماعی در سطوح مختلف آن بر تمایلات و نیت مهاجرتی تاکید دارد. طبق این رویکرد، هر چه اعتماد اجتماعی در جامعه کاهش پیدا کند، تمایل به مهاجرت خارج از کشور افزایش پیدا می‌کند. مطالعه پیش رو در چارچوب رویکرد اعتماد اجتماعی، به بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر گرایش جوانان تهرانی به مهاجرت به خارج از کشور می‌پردازد.

فرضیه‌های پژوهش

- سرمایه اجتماعی بر گرایش جوانان به مهاجرت تاثیر می‌گذارد.
- وضعیت اقتصادی جوانان بر گرایش آن‌ها به مهاجرت تاثیر می‌گذارد.
- وضعیت تحصیلی جوانان بر گرایش آن‌ها به مهاجرت تاثیر می‌گذارد.
- وضعیت اشتغال جوانان بر گرایش آن‌ها به مهاجرت تاثیر می‌گذارد.
- سن پاسخگویان بر گرایش آن‌ها به مهاجرت تاثیر می‌گذارد.
- جنسیت پاسخگویان بر گرایش آن‌ها به مهاجرت می‌گذارد.
- وضعیت تاهل پاسخگویان بر گرایش آن‌ها به مهاجرت تاثیر می‌گذارد.

روش شناسی پژوهش

روش اصلی این تحقیق، پیمایش است. محقق در این روش، یک رویکرد قیاسی را دنبال می‌کند. او کارش را با مسئله نظری یا تحقیق کاربردی شروع می‌کند و با اندازه‌گیری تجربی و تحلیل داده‌ها، خاتمه می‌دهد. در این روش محقق با پاسخگویان زیادی سر و کار دارد که به سوالات مشابهی جواب می‌دهند. متغیرهای زیادی اندازه‌گیری می‌شود، فرضیه‌های متنوعی آزمون می‌شود و از میان آن‌ها، تفسیر خاصی در مورد ویژگی‌ها و رفتارها بیرون کشیده می‌شود. (Neuman, ۱۹۹۹: ۱۰۱)

خصیصه اصلی که پیمایش را از دیگر روش‌های تحقیق متمایز می‌کند، تعمیم یافته‌ها و ادعاهایی است که محقق از نتایج تحقیق بر روی نمونه، در مورد جامعه آماری و جمعیت کل می‌کند. (ببی، ۱۳۸۱: ۵۳ و دواس، ۱۳۷۶: ۶۱)

در این تحقیق در کنار پیمایش از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای و تحلیل محتوایی سوالات باز پرسشنامه نیز استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق کلیه جوانان ۱۸ تا ۳۵ سال شهر تهران است که به روش نمونه‌گیری تصادفی ۱۲۱۷ نفر از کلیه مناطق تهران مورد پرسش قرار گرفتند. بدیهی است که برای رسیدن به واحد تحلیل (جوان ۱۸ تا ۳۵ ساله) بایستی به خانوارهای ساکن در تهران مراجعه می‌شد.

مطابق با سرشماری عمومی نفوس و مسکن مرکز آمار ایران، ۱۶۶۰۲۱۹ خانوار ساکن شهر تهران به تفکیک مناطق بیست و دوگانه می‌باشند. بنابراین، ابتدا مناطق بر اساس شاخص‌های توسعه‌یافتگی به چهار طبقه تقسیم شد و با در نظر گرفتن تعداد کل خانوار در هر طبقه با فرمول کوکران حجم نمونه برای طبقه مورد نظر مشخص و نمونه‌های مشخص شده بر حسب تعداد خانوار در هر منطقه بین آن‌ها توزیع گردید. سپس با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای و متناسب با حجم (تعداد خانوارهای ساکن در هر طبقه، حجم هر یک از طبقات محسوب می‌شود) برای هر طبقه محاسبه گردید و بار دیگر داخل هر یک از طبقات به صورت جداگانه نسبت به حجم هر کدام از مناطق بیست و دوگانه نمونه‌ها توزیع شد. مجموع کل نمونه‌های محاسبه شده ۱۲۱۷ خانوار می‌باشد.

تعریف نظری و عملیاتی مفاهیم

گرایش به مهاجرت

دروبا گرایش را نوعی آمادگی ذهنی برای انجام یک عمل و یا واکنش در برابر موضوعی خاص تعریف می‌کند. (دبلیو آلپورت، ۱۳۷۱: ۱۳۴)

به نظر روکیچ، گرایش عبارت است از: سازماندهی نسبتاً با دوام اعتقادات نسبت به یک موضوع یا یک وضعیت که فرد را جهت پاسخ دادن به آن موضوع یا وضعیت، به نحو احسن آماده می‌کند. (قاضی طباطبایی، ۱۳۸۲: ۹)

مهاجرت، حرکت دائمی افراد از مرزهای نمادی و سیاسی کشور، به سوی اقامتگاه‌ها و اجتماعات جدید است. (Marshall, ۱۹۹۹: ۳۲۰)

بر اساس نظریه اورت لی^۱، مهاجرت عبارت است از: تغییر دائمی یا نیمه دائمی مسکن، بدون هیچ محدودیتی در مورد فاصله حرکت و ماهیت اختیاری یا اجباری مهاجرت - همچنین بدون هیچ گونه تمایزی بین مهاجرت داخلی یا خارجی. (زنجانی، ۱۳۸۰: ۵۴)

نمره این متغیر توسط چندین گویه (هر گویه از نمره ۰ تا ۵ ارزش گذاری شده است) اندازه‌گیری شده است که نشانگر گرایش به مهاجرت پاسخگویان می‌باشد. بدین ترتیب کمترین و بیشترین نمره ممکن یک پاسخگو به ترتیب یک ($1 \times 10 = 10$) یا ($5 \times 10 = 50$) می‌باشد.

سرمایه اجتماعی

پوتنام^۲ (۱۹۹۷) سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیم چون اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه یک اجتماع می‌شود و در نهایت منافع متقابل آنها را تامین خواهد کرد. (کلانتری، ۱۳۸۳: ۶۱)

در این پژوهش، سرمایه اجتماعی در سه بعد اعتماد اجتماعی و حمایت اجتماعی و مشارکت اجتماعی سنجیده می‌شود.

الف) حمایت اجتماعی: کاپلان^۳ (۱۹۷۹) حمایت اجتماعی را هرگونه محرکی می‌داند که به پیشرفت اهداف فرد حمایت شونده کمک می‌کند. او حمایت را در دو بعد حمایت اجتماعی ملموس (مشمول بر امکانات مادی به نحوی که برای فرد سودمند است) و حمایت اجتماعی روانی (به افراد کمک می‌کند تا در حالت‌های هیجانی و عاطفی را که باعث بهبود می‌شود، در خود ایجاد کند) بیان می‌کند. حمایت اجتماعی در این بررسی شامل دوستی‌ها، پیوندهای عاطفی، نزدیکی در فضا مانند همسایگی و مجاورت مکانی، روابط

^۱ Evert.s.lee

^۲ Putnam

^۳ Kaplan

خویشاوندی، عضویت در نهادها و انجمن ها می‌باشد. به عبارتی، حمایت اجتماعی را در شبکه‌های خویشاوندی مطالعه می‌کنیم.

ب) اعتماد اجتماعی: اعتماد را می‌توان حسن ظن فرد نسبت به افراد جامعه تعریف کرد که این امر موجب گسترش و تسهیل روابط اجتماعی فرد با سایر افراد جامعه می‌شود. در اینجا افراد جامعه گستره‌ای از کسانی که با فرد تعامل دارند یا بالقوه می‌توانند تعامل داشته باشند را در برمی‌گیرد. نوعی قید و بند اخلاقی می‌باشد که فرد را ملزم به رعایت معیارهای اجتماعی می‌کند. به عبارت دیگر، نوعی ارتباط متقابل بین افراد است. (شارع پور، ۱۳۸۰: ۱۰۱)

گیدنز^۱ دو نوع اعتماد را نام برد: اعتماد به افراد (در سطح خرد سرمایه اجتماعی) و اعتماد به نهادها (در سطح کلان سرمایه اجتماعی).

اعتماد با گویه‌هایی که با توجه به تعریف اعتماد اجتماعی از نظر فلاناگان، رس و همکارانش درست شده و همچنین گویه‌های برگرفته از مقیاس حیات اجتماعی شولسر، در سه شکل اعتماد بین شخصی، اعتماد عمومی و اعتماد بنیادی سنجیده می‌شود.

ج) مشارکت اجتماعی: مشارکت اجتماعی عبارت است از: شرکت کم و بیش آشکار فرد در حیات اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و قبول مسئولیت‌های مختلف اجتماعی، سیاسی و مدنی و نظایر آن. (محسنی تبریزی، ۱۳۸۶: ۸۱)

مشارکت دارای سطوح و انواع مختلفی است: ۱- مشارکت در تصمیم‌گیری و مدیریت مشتمل بر مشارکت در تعیین اهداف، مشارکت در تصمیم‌گیری، مشارکت در انتخاب راه از بین گزینه‌های ممکن و مشارکت در تغییر و تحولات سازمانی؛ ۲- مشارکت در تامین منابع انسانی با در اختیار گذاشتن نیروی انسانی به صورت داوطلبانه با هدف کاهش بخش از هزینه‌ها؛ ۳- مشارکت در تامین مالی منابع هزینه‌ها.

اعتبار (روایی)^۲

به منظور دست‌یابی به اینکه ابزار سنجش چه چیزی را می‌سنجد و تا چه اندازه از لحاظ سنجش موضوع موفق بوده و کارایی دارد و به عبارتی میزان انطباق بین تعریف مفهومی و تعریف عملیاتی آن چقدر است،

---

^۱. Gidens

^۲- Validity

باید اعتبار آن سنجیده شود. در پژوهش حاضر از روش ارزیابی اعتبار صوری^۱ تحقیق و اعتبار مبتنی بر تحلیل عاملی^۲ استفاده شده است.

اعتبار صوری یا ذهنی مبتنی بر ارزیابی‌های ذهنی محققان و متخصصانی است که با اجماع نظر بر روی کیفیت وسیله اندازه‌گیری صفات مورد بررسی، مشخص کننده این نکته است که تا چه حد وسیله اندازه‌گیری طراحی شده، آن چیزی را که محقق فکر می‌کند اندازه‌گیری می‌نماید. (قاضی طباطبایی، ۱۳۸۲: ۱۳)

بدین ترتیب، گویه‌های طیف‌های مربوطه پس از طراحی - براساس تحقیقات انجام شده و دیدگاه‌های نظری به خصوص چارچوب نظری رایج - در اختیار اساتید و کارشناسان دانشگاه قرار گرفت. اظهار نظر این افراد در راستای سنجش گویه‌های هر طیف، در نهایت به گزینش گویه‌های مناسب برای هر طیف منجر شد.

جهت ارزیابی اعتبار سازه‌ای^۳ طیف ضمن استناد به مبانی نظری تحقیق، از تحلیل عاملی^۴ استفاده شد. تحلیل عاملی، روشی مناسب در ساختن مقیاس برای رشته‌ای از متغیرهای فاصله‌ای می‌باشد. این روش برای تقلیل مجموعه‌ای بزرگ از متغیرها به مجموعه‌ای کوچک از متغیرهای اساسی که عامل خوانده می‌شوند، کاربرد دارد. (دواس، ۱۳۷۶: ۲۵۳-۲۵۴)

برای تعیین روایی سازه ابزار این تحقیق، از تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس استفاده شد که مقدار ضریب KMO (شاخص کفایت نمونه‌گیری)، $0/773$ و آزمون بارتلت^۵ (شاخص کفایت ماتریس همبستگی)، $6811/285$ و سطح معناداری $p < 0/000$ نشان از وجود شواهد کافی برای انجام تحلیل عوامل دارد.

جدول ۱: آزمون بارتلت برای متغیر گرایش به مهاجرت

مقدار	نام آزمون
0/750	Kmo
7030/151	بارتلت
0/000	سطح معناداری

^۱ . Face Study

^۲ .Factor Analysis

^۳ .Construct Validity

^۴ . Factor Analysis

^۵ - Kaiser- Mayer- Olkin

^۶ - Bartlets Test of Sphercity

جدول ۲: ماتریس عامل‌های چرخش یافته متغیر گرایش به مهاجرت

گویه	
۰/۵۵	مهاجران ایرانی در کشورهای دیگر با مشکلات زیادی مواجه نمی شوند.
۰/۴۱	برای رفتن به غرب از کشور تمام تلاش خود را می‌کنم.
۰/۴۹	در صورت داشتن دوست و آشنایی در غرب، حتماً به غرب می‌روم.
۰/۲۸	رفتن به غرب از کشور باعث موفقیت بیشتری می‌شود.
۰/۵۵	علاقه زیادی برای مهاجرت به غرب دارم.
۰/۵۱	در شرایط و امکانات برابر تمایل دارم در یک کشور غربی زندگی کنم.
۰/۶۲	حتی اگر شغلی با درآمد بالایی داشته باشم تمایل دارم به غرب مهاجرت نمایم
۰/۷۱	در غرب، به پیشرفت‌های بیشتری (شغلی) دست خواهم یافت.
۰/۶۵	در غرب، به پیشرفت‌های بیشتری (تحصیلی) دست خواهم یافت.
۰/۶۷	حتی اگر خانواده ام با مهاجرت من به غرب مخالف باشند، من به غرب مهاجرت می‌نمایم.

گویه‌های زیر بر اساس معیارهای حس صداقت، همکاری، در خور اعتماد بودن، صراحت بیان، خودخواهی درست شده‌اند. سرمایه اجتماعی در این تحقیق با تعداد ۱۰ گویه براساس طیف ۵ درجه ای لیکرت و از منابع و مطالعات انجام گرفته قبلی در این زمینه استخراج شده‌اند:

تا چه حد علاقمند به شرکت در انتخابات هستید (X۱).

تا چه حد در حل مسائل مربوط به خانواده با والدین و سایر اعضای خانواده مشارکت می‌کنید (X۲).

افراد خانواده و دوستان به من اعتماد لازم را دارند (X۳).

این روزها به سختی می‌توان کسی را پیدا کرد که واقعاً بتوان به او اعتماد کرد (X۴).

مردم در زندگی با یکدیگر صادقانه رفتار می‌کنند (X۵).

مردم در روابط و معاملات به یکدیگر اعتماد دارند (X۶).

اکثر اوقات احساس می‌کنم که دوستان من، با من صادق نیستند (X۷).

چنانچه شما در زندگی به چیزی نیاز داشته باشید، مردم به شما کمک می‌کنند (X۸).

اگر کسی در زندگی گرفتاری پیدا کرد، مردم او را حمایت می‌کنند (X۹).

اگر ناگهان با یک وضعیت اضطراری مانند مرگ یکی از خویشان خود مواجه شوم، همسایگان می‌توانند به من آرامش دهند (X۱۰).

آزمون Kmo در این ماتریس بیش از ۰/۷۰ (۰/۷۳) می‌باشد. لذا نیازی به حذف هیچ گویه‌ای از این مجموعه نمی‌باشد. آزمون کرویت بارتلت با معناداری ۸۷۷/۲۹۲ در سطح حداقل ۹۵ درصد اطمینان این معنی داری را نشان می‌دهد. لذا نتایج این جدول به محقق اطمینان می‌دهد که می‌توان تحلیل عامل را ادامه داد.

جدول ۳: نتایج آزمون‌های آماری در تحلیل عاملی برای سرمایه اجتماعی

آزمون کیزر مایر	۰/۷۳
آزمون بارتلت	۸۷۷/۲۹۲
درجه آزادی	۵۵
سطح معنی داری	۰/۰۰۰

یافته های پژوهش

وضعیت جمعیتی پاسخگویان

همان طور که مشاهده می‌گردد ۵۰/۶۹ درصد پاسخگویان مرد و ۴۹/۳۰ درصد زن بودند. اکثر پاسخگویان (۶۱/۶ درصد) هرگز ازدواج نکرده بودند و ۳۲ درصد پاسخگویان دارای همسر بودند. بیشتر پاسخگویان دارای مدرک تحصیلی کارشناسی می‌باشند (۵۹/۹ درصد) و در بین پاسخویان افراد کمتر از تحصیلات دبیرستان و دیپلم نداشتیم.

بیشتر پاسخگویان (۴۹/۳ درصد) دانشجوی یا محصل بودند، ۲۰/۵ درصد شاغل و ۱۵/۶ درصد پاسخگویان بیکار جویای کار بودند.

۷/۴ درصد پاسخگویان زیر یک میلیون درآمد داشته اند و بیشتر پاسخگویان (۴۹/۳ درصد) به این سوال پاسخی نداده‌اند که این با توجه به فرهنگ و سیاست کشور ما اقدامی معقولانه به نظر می‌رسد.

جدول ۴: وضعیت جمعیتی پاسخگویان

جنسیت	فراوانی	درصد	درصد معتبر
مرد	۶۱۷	۵۰/۶۹	۵۰/۶۹
زن	۶۰۰	۴۹/۳۰	۴۹/۳۰
جمع	۱۲۱۷	۱۰۰	۱۰۰
وضع زناشویی			
هرگز ازدواج نکرده	۷۵۰	۶۱/۶	۶۵/۱
دارای همسر	۳۹۰	۳۲	۳۳/۸
بی همسر بر اثر فوت	۳	۰/۲	۰/۲
بی همسر بر اثر طلاق	۹	۰/۷	۰/۷

-	۵/۳	۶۵	بدون پاسخ
۱۰۰	۱۰۰	۱۲۱۷	جمع
			تحصیلات پاسخگو
۰	۰	۰	بی سواد
۰	۰	۰	ابتدایی
۱۷/۷	۱۷/۲	۲۱۰	راهنمایی
۹/۲	۹	۱۱۰	دبیرستان و دیپلم
۶۱/۶	۵۹/۹	۷۳۰	فوق دیپلم
۹/۷	۹/۴	۱۱۵	کارشناسی
۱/۲	۱/۲	۱۵	کارشناسی ارشد
۰/۴	۰/۴	۵	دکتری
-	۲/۶	۳۲	تحصیلات حوزوی
۱۰۰	۱۰۰	۱۲۱۷	بدون پاسخ
۰	۰	۰	جمع
			سن
۲۰/۵۴	۲۰/۵۴	۲۵۰	۱۸ تا ۲۱ سالگی
۲۵/۸۸	۲۵/۸۸	۳۱۵	۲۲ تا ۲۵ سالگی
۲۸/۲	۲۸/۲	۳۵۲	۲۶ تا ۲۹ سالگی
۲۴/۶۵	۲۴/۶۵	۳۰۰	۳۰ تا ۳۵ سالگی
۱۰۰	۱۰۰	۱۲۱۷	جمع
			وضعیت اشتغال
۲۱/۵	۲۰/۵	۲۵۰	شاغل
۱۶/۳	۱۵/۶	۱۹۰	بیکار جویای کار
۲/۱	۲	۲۵	خانه‌دار
۵۱/۷	۴۹/۳	۶۰۰	دانشجو یا محصل
۳/۴	۳/۲	۴۰	سرباز
۴/۷	۴/۵	۵۵	سایر
-	۴/۶	۵۷	بدون پاسخ
۱۰۰	۱۰۰	۱۲۱۷	جمع
			درآمد
۲۱/۲	۱۰/۷	۱۳۱	زیر ۱ میلیون تومان
۳۵/۶	۱۸	۲۲۰	۱ تا ۲/۵ میلیون تومان
۲۱	۱۰/۶	۱۳۰	بین ۲/۵ تا ۵ میلیون تومان

۷/۲	۳/۶	۴۵	بین ۵ تا ۱۰ میلیون تومان
-	۴۹/۳	۶۰۰	بالای ۱۰ میلیون تومان
۱۰۰	۱۰۰	۱۲۱۷	بی پاسخ
۱۴/۷	۷/۴	۹۱	جمع

گرایش به مهاجرت

جدول ۵، نشان دهنده توزیع فراوانی گویه‌های مربوط به طیف گرایش به مهاجرت است که شامل ۱۰ گویه می‌باشد. نمرات هر گویه بین ۱ تا ۵ رده بندی شده که نمره ۱ نشان دهنده کمترین میزان گرایش به مهاجرت بین جوانان است و نمره ۵ بالاترین میزان گرایش به مهاجرت را از هر گویه نشان می‌دهد. جمع نمرات ۱۰ گویه، نمره میزان گرایش به مهاجرت جوانان را نشان می‌دهد که بالقوه می‌تواند بین نمره ۱۰ (حداقل نمره) و نمره ۵۰ (حداکثر نمره) باشد. در صورتی که هر فرد برای همه گویه‌ها عبارت «تاحدودی» (متوسط) را علامت بزند، میانگین کل نمره او از این گویه ۳۰ به دست خواهد آمد. همان طور که از آمارهای جدول پیداست در گویه پنجم (علاقه زیادی برای مهاجرت به غرب دارم) میانگین نمره به دست آمده ۴/۲۸ از ۵ است که نشان دهنده گرایش نسبتاً زیاد در ارتباط با این گویه می‌باشد. جمع نمرات به دست آمده از این ۱۰ گویه میزان گرایش به مهاجرت در حد بالا را نشان می‌دهد. میانگین به دست آمده از کل گویه‌ها برابر (۳۳/۱۲) می‌باشد که از میانگین مورد انتظار (۳۰) که نشان دهنده گرایش در حد متوسط است، بالاتر می‌باشد. هر چه این میانگین کل بیشتر از عدد ۳۰ باشد، بیانگر گرایش موافق پاسخگویان با گویه‌هاست.

جدول ۵: توزیع پاسخگویان برحسب میزان گرایش به مهاجرت

میانگین نمره	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	آماره	گویه‌های گرایش به مهاجرت
۳/۳۶	۱۳۱	۱۵۵	۳۱۱	۳۵۱	۲۵۰	فراوانی	مهاجران ایرانی در کشورهای دیگر با مشکلات زیادی مواجه نمی‌شوند.
	۱۰/۷	۱۲/۷	۲۵/۵	۲۸/۸	۲۰/۵	درصد	
۳/۳۷	۱۷۱	۱۴۲	۳۰۱	۲۳۵	۳۵۱	فراوانی	برای رفتن به غرب از کشور تمام تلاش خود را می‌کنم.
	۱۴	۱۱/۶	۲۴/۷	۱۹/۳	۲۸/۸	درصد	
۳/۴۱	۱۵۷	۱۵۲	۲۹۰	۲۴۱	۳۶۱	فراوانی	در صورت داشتن دوست و آشنایی در غرب، حتماً به غرب می‌روم.
	۱۲/۹	۱۲/۴	۲۳/۸	۱۹/۸	۲۹/۶	درصد	
۳/۴۸	۱۵۲	۱۲۱	۲۸۱	۲۵۱	۳۷۱	فراوانی	رفتن به غرب از کشور باعث موفقیت بیشتری می‌شود.
	۱۲/۴	۹/۹	۲۳	۲۰/۶	۳۰/۴	درصد	
۴/۲۸	۱۲۱	۱۳۱	۲۸۵	۲۶۱	۳۹۱	فراوانی	علاقه زیادی برای مهاجرت به غرب دارم.

	۹/۹	۱۰/۷	۲۳/۴	۲۱/۴	۳۲/۱	درصد	
۳/۰۱	۲۲۳	۲۱۱	۳۱۵	۲۳۱	۲۱۹	فراوانی	در شرایط و امکانات برابر تمایل دارم در یک کشور غربی زندگی کنم.
	۱۸/۳	۱۷/۳	۲۵/۸	۱۸/۹	۱۷/۹	درصد	
۲/۷۷	۲۵۱	۲۸۲	۳۱۲	۱۶۵	۱۷۴	فراوانی	حتی اگر شغلی با درآمد بالایی داشته باشم، تمایل دارم به غرب مهاجرت نمایم.
	۲۰/۶	۲۳/۱	۲۵/۶	۱۳/۵	۱۴/۲	درصد	
۳/۳۳	۱۵۲	۱۳۴	۳۱۱	۲۸۷	۲۷۱	فراوانی	در غرب، به پیشرفت های بیشتری (شغلی) دست خواهم یافت.
	۱۲/۴	۱۱	۲۵/۵	۲۳/۵	۲۲/۲	درصد	
۳/۳۱	۱۵۶	۱۳۲	۳۱۵	۲۸۵	۲۶۹	فراوانی	در غرب، به پیشرفت های بیشتری (تحصیلی) دست خواهم یافت.
	۱۲/۸	۱۰/۸	۲۵/۸	۲۳/۴	۲۲/۱	درصد	
۲/۸۰	۲۸۶	۲۷۱	۴۲۱	۱۱۲	۱۱۴	فراوانی	حتی اگر خانواده ام با مهاجرت من به غرب مخالف باشند، من به غرب مهاجرت می نمایم.
	۲۳/۵	۲۲/۲	۳۴/۵	۹/۲	۹/۳	درصد	
۳/۳۱							شاخص گرایش به مهاجرت

متغیر سرمایه اجتماعی

جدول ۶ نشان دهنده توزیع فراوانی گویه های مربوط به طیف سرمایه اجتماعی شامل ۱۰ گویه می باشد. همان طور که از آمارهای جدول پیداست در گویه سوم (مردم در زندگی با یکدیگر صادقانه رفتار می کنند) میانگین نمره به دست آمده ۲/۵۴ از ۵ است که نشان دهنده گرایش کم در ارتباط با این گویه می باشد. در مورد همین گویه بیشترین درصد پاسخگویان معتقدند که افراد با همدیگر صادق نیستند؛ به طوری که ۳۱ درصد پاسخگویان معتقدند صداقت بین افراد کم و ۲۴/۳ درصد هم اظهار داشتند که صداقت بین مردم خیلی کم وجود دارد، این در حالی است که تنها ۸/۳ درصد بر این باور دارند که بین افراد جامعه خیلی زیاد صداقت وجود دارد. در برابر این گویه، گویه ای چون «اگر با یک وضعیت اضطراری مانند مرگ یکی از خویشان خود مواجه شوم، همسایگان به من آرامش می دهند» میانگین نمره به دست آمده ۳/۰۵ از ۵ است که نشان دهنده گرایش متوسط در ارتباط با این گویه می باشد. جمع نمرات به دست آمده از این ۱۰ گویه میزان سرمایه اجتماعی در حد پایینی را نشان می دهد. میانگین به دست آمده از کل گویه ها برابر (۲۶/۳۱) می باشد که در مقایسه با میانگین مورد انتظار (۳۰) نشان دهنده گرایش در حد پایین است. هر چه این میانگین کل بیشتر از عدد ۳۰ باشد، بیانگر گرایش موافق پاسخگویان با گویه ها می باشد.

جدول ۶: توزیع فراوانی گویه‌های مربوط به طیف سرمایه اجتماعی

میانگین نمره	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	آماره	گویه های سرمایه اجتماعی
۲/۱۸	۴۷۸	۳۸۰	۱۵۸	۱۰۹	۷۳	فراوانی	افراد خانواده و دوستان به من اعتماد لازم را دارند
	۳۹/۳	۳۱/۳	۱۳/۰	۹/۰	۶/۵	درصد	
۲/۲۸	۴۱۷	۳۸۰	۱۶۷	۱۷۰	۸۲	فراوانی	این روزها به سختی می‌توان کسی را پیدا کرد که واقعاً بتوان به او اعتماد کرد
	۳۴/۳	۳۱/۳	۱۳/۸	۱۴/۰	۶/۸	درصد	
۲/۵۸	۲۹۵	۳۷۷	۱۸۸	۲۵۵	۱۰۱	فراوانی	مردم در زندگی با یکدیگر صادقانه رفتار می‌کنند
	۲۴/۳	۳۱/۰	۱۵/۵	۲۱/۰	۸/۳	درصد	
۲/۵۸	۲۸۹	۳۷۱	۱۹۰	۲۵۰	۱۰۰	فراوانی	مردم در روابط و معاملات به یکدیگر اعتماد دارند
	۲۳/۷	۳۰/۴	۱۵/۶	۲۰/۵	۸/۲	درصد	
۲/۹۷	۱۸۸	۳۵۲	۱۵۸	۳۱۰	۱۹۴	فراوانی	اکثر اوقات احساس می‌کنم که دوستان من، با من صادق نیستند
	۱۵/۵	۲۹/۰	۱۳/۰	۲۵/۵	۱۶/۰	درصد	
۲/۶۹	۲۸۵	۲۹۵	۱۸۶	۳۷۴	۵۸	فراوانی	چنانچه شما در زندگی به چیزی نیاز داشته باشید، مردم به شما کمک می‌کنند
	۲۳/۵	۲۴/۳	۱۵/۳	۳۰/۸	۴/۸	درصد	
۲/۷۰	۲۵۵	۲۰۶	۱۷۶	۳۵۰	۲۱۶	فراوانی	اگر کسی در زندگی گرفتاری پیدا کرد، مردم او را حمایت می‌کنند
	۲۱/۰	۱۷/۰	۱۴/۵	۲۸/۸	۱۷/۸	درصد	
۳/۰۵	۲۷۹	۲۶۵	۱۷۶	۲۹۵	۱۶۷	فراوانی	اگر با یک وضعیت اضطراری مانند مرگ یکی از خویشان خود مواجه شوم، همسایگان به من آرامش می‌دهند
	۲۳/۰	۲۱/۸	۱۴/۵	۲۴/۳	۱۳/۸	درصد	
۳/۰۹	۲۵۹	۱۵۲	۲۷۱	۲۸۵	۲۴۳	فراوانی	تا چه حد علاقمند به مشارکت در انتخابات (ریاست جمهوری، مجلس و شوراها و...) هستید.
	۲۱/۳	۱۲/۵	۲۲/۳	۲۳/۵	۲۰/۰	درصد	
۲/۱۹	۴۶۰	۳۷۷	۱۷۴	۱۰۷	۱۰۱	فراوانی	تا چه حد در حل مسائل مربوط به خانواده، با والدین و سایر اعضای خانواده مشارکت دارید.
	۳۷/۸	۳۱/۰	۱۴/۳	۸/۸	۸/۳	درصد	
۲/۶۱							شاخص سرمایه اجتماعی

ضریب همبستگی بین متغیرها و آزمون فرضیه‌ها

جدول ۷ ضریب همبستگی بین متغیرهای مستقل تحقیق و گرایش به مهاجرت جوانان را نشان می‌دهد. نتایج به دست آمده از این جداول نشان دهنده رابطه بین متغیرهای مذکور با گرایش به مهاجرت جوانان می‌باشد. آمارهای جدول نشان می‌دهد که بین تمام متغیرهای مستقل وارد شده در آزمون و گرایش به

مهاجرت جوانان ارتباط معنی داری وجود دارد. آزمون فرضیاتی که در سطح سنجش فاصله‌ای قرار دارند در این جدول بیان شده است.

جدول ۷: ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای مستقل فاصله‌ای و گرایش به مهاجرت

SIG	ضریب همبستگی	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	ضریب همبستگی پیرسون	
۰/۰۰۱	-۰/۱۷۸	۲/۵	۲۴/۲۱	۱۲۱۷	سن	$\begin{matrix} \text{سن} \\ \text{سرمایه اجتماعی} \\ \text{میزان درآمد} \\ \text{میزان تحصیلات} \end{matrix}$
۰/۰۰۰	-۰/۴۴۱	۷/۴	۲۶/۳۱	۱۲۱۷	سرمایه اجتماعی	
۰/۰۰۱	۰/۳۴۳	۲/۹	۱۳/۹	۱۲۱۷	میزان درآمد	
۰/۰۰۰	۰/۴۳۳	۷/۲	۱۵/۲	۱۲۱۷	میزان تحصیلات	

آمارهای جدول ۸ نشان می‌دهد که بین سرمایه اجتماعی و گرایش به مهاجرت جوانان رابطه معنی داری وجود دارد. ضریب همبستگی به دست آمده برای این متغیر برابر $-۰/۴۴$ با سطح معنی داری $P=۰/۰۰۰$ ، بیانگر رابطه منفی و معکوس بین دو متغیر مذکور می‌باشد؛ به این معنا که با افزایش در میزان سرمایه اجتماعی بین افراد، احتمال گرایش به مهاجرت در بین جوانان کاهش می‌یابد. بر این اساس فرضیه مذکور در سطح حداقل ۹۵ درصد معنی دار است.

جدول ۸: آماره های مربوط به متغیرهای مستقل مدل رگرسیونی (گرایش به مهاجرت)

متغیرها						
VIF	Sig t	t	Beta	Std. Error	B	نام متغیر
۱/۸۰۴	۰/۰۰۱	۳/۲۲۶	-۰/۱۸۳	۰/۰۸۵	-۰/۲۸۱	سرمایه اجتماعی
۲/۲۰۶	۰/۰۱۲	۲/۵۱۸	۰/۱۵۳	۰/۰۵۰	۰/۱۲۵	میزان تحصیلات
۱/۰۶۲	۰/۰۰۶	۲/۷۷۴	۰/۱۱۷	۰/۹۵۷	۲/۷۰۵	جنس
۱/۸۴۱	۰/۰۰۱	-۳/۳۸۷	-۰/۱۸۸	۰/۴۱۲	-۱/۳۹۴	سن
۱/۳۴۷	۰/۰۰۶	۲/۷۸۷	۰/۱۳۲	۱/۱۱۲	۳/۱۰۱	وضعیت تاهل
۱/۱۰۷	۰/۰۲۳	۲/۲۸۹	۰/۰۹۸	۰/۴۹۱	۱/۱۲۳	وضع فعالیت
۱/۵۰۳	۰/۰۴۵	۲/۰۱۰	۰/۱۰۱	۰/۰۰۰	۸/۰۵۱	وضعیت اقتصادی

تحلیل چند متغیره

مدل رگرسیون گرایش به مهاجرت جوانان، با توجه به نتایج حاصل از این آنالیز، حکایت از این مطلب دارد که تحلیل رگرسیون تا ۷ گام پیش رفته است. در گام اول با وارد شدن متغیر سرمایه اجتماعی میزان ضریب همبستگی چندگانه آن (R) با متغیر وابسته $۰/۶۳۲$ به دست آمده است. در این مرحله میزان ضریب تعیین

برابر با $R^2=0/399$ و ضریب تعیین تعدیل شده برابر با $R^2_{Ad}=0/395$ به دست آمده است. در گام دوم با وارد شدن سومین متغیر یعنی میزان تحصیلات، میزان ضریب همبستگی چندگانه آن (R) با متغیر وابسته $0/655$ به دست آمده است. در این مرحله میزان ضریب تعیین برابر با $R^2=0/428$ و ضریب تعیین تعدیل شده برابر با $R^2_{Ad}=0/423$ به دست آمده است. در گام سوم با وارد شدن متغیر جنسیت میزان ضریب همبستگی چندگانه آن (R) با متغیر وابسته $0/685$ به دست آمده است. در این مرحله میزان ضریب تعیین برابر با $R^2=0/469$ و ضریب تعیین تعدیل شده برابر با $R^2_{Ad}=0/460$ به دست آمده است. در گام چهارم با وارد شدن متغیر میزان سن میزان ضریب همبستگی چندگانه آن (R) با متغیر وابسته $0/692$ به دست آمده است. در این مرحله میزان ضریب تعیین برابر با $R^2=0/478$ و ضریب تعیین تعدیل شده برابر با $0/468$ به دست آمده است. در گام پنجم با وارد شدن متغیر وضعیت تاهل میزان ضریب همبستگی چندگانه آن (R) با متغیر وابسته $0/701$ به دست آمده است. در این مرحله میزان ضریب تعیین برابر با $R^2=0/491$ و ضریب تعیین تعدیل شده برابر با $R^2_{Ad}=0/479$ به دست آمده است. در گام ششم با وارد شدن هشتمین متغیر وضع فعالیت میزان ضریب همبستگی چندگانه آن (R) با متغیر وابسته $0/706$ به دست آمده است. در این مرحله میزان ضریب تعیین برابر با $R^2=0/499$ و ضریب تعیین تعدیل شده برابر با $R^2_{Ad}=0/485$ به دست آمده است. در گام هفتم با وارد شدن متغیر میزان وضعیت اقتصادی میزان ضریب همبستگی چندگانه آن (R) با متغیر وابسته $0/711$ به دست آمده است. در این مرحله میزان ضریب تعیین برابر با $R^2=0/505$ و ضریب تعیین تعدیل شده برابر با $R^2_{Ad}=0/490$ به دست آمده است.

بر اساس مقادیر Beta - زیرا این مقادیر استاندارد شده و امکان مقایسه و تعیین سهم نسبی هر یک از متغیرها را فراهم می‌سازد - معادله رگرسیون چند متغیره در تحقیق حاضر به این صورت می‌باشد:

$$\text{گرایش به مهاجرت} = 0/18 - (\text{سرمایه اجتماعی}) + 0/153 (\text{میزان تحصیلات}) + 0/117 (\text{جنسیت}) + 0/188 - (\text{سن}) + 0/132 (\text{وضعیت تاهل}) + 0/101 (\text{وضعیت اقتصادی}) + 0/098 (\text{وضع فعالیت}) + ei$$

تحلیل مسیر فرایند گرایش به مهاجرت

در تحلیل مسیر اثر کل هر متغیر از دو نوع اثر به وجود می‌آید: اثر مستقیم و اثر غیرمستقیم. در مرتبه اول متغیر سرمایه اجتماعی با ضریب اثر $(0/188)$ بیشترین تأثیر مستقیم را بر روی میزان گرایش به مهاجرت جوانان دارد؛ به این معنا هر چه قدر سرمایه اجتماعی کمتر باشد، گرایش به مهاجرت نیز زیاد می‌شود.

هر یک از متغیرهای میزان تحصیلات، سن و درآمد به ترتیب با ضریب اثر ۰/۱۵۱، ۰/۱۸۶، ۰/۱۰۰ به طور مستقیم در گرایش به مهاجرت جوانان تأثیر گذاشتند. متغیرهای جنسیت، وضعیت تاهل و وضع فعالیت نیز به ترتیب با ضریب اثر ۰/۱۱۵، ۰/۱۳۳، ۰/۱۰۲ به طور مستقیم در گرایش به مهاجرت جوانان موثر بودند. متغیر وضعیت اقتصادی از طریق سرمایه اجتماعی و آرمان‌گرایی توسعه‌ای به طور غیر مستقیم و با ضریب مسیر ۰/۰۰۲ در گرایش به مهاجرت جوانان موثر بوده است. جهت تعیین اثرات غیرمستقیم یا مسیر غیرمستقیم، ضرایبی را که در امتداد آن مسیر قرار گرفته‌اند، در هم ضرب می‌کنیم. در زیر به محاسبه اثرات غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر گرایش به مهاجرت پرداخته شده است.

جدول ۹: اثر مستقیم و غیر مستقیم متغیرها

اثر کل (ضریب اثر)	نوع اثر		متغیرها
	اثر غیرمستقیم	اثر مستقیم	
۰/۲۵۴	۰/۰۶۶	-۰/۱۸۸	سرمایه اجتماعی
۰/۱۸۶	-	-۰/۱۸۶	سن
۰/۱۵۱	-	۰/۱۵۱	میزان تحصیلات
۰/۱۰۲	۰/۰۰۲	۰/۱۰۰	درآمد
۰/۱۳۴	۰/۰۰۱	۰/۱۳۳	وضعیت تاهل
۰/۱۰۲	-	۰/۱۰۲	وضع فعالیت
۰/۱۱۵	-	۰/۱۱۵	جنسیت

بحث و نتیجه گیری

نتایج به دست آمده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون مؤید این مطلب است که بین دو متغیر سن و گرایش به مهاجرت رابطه معنادار، اما ضعیف و منفی وجود دارد ($r = -0/178$) با توجه به سطح معناداری به دست آمده که برابر ۰/۰۰۱ می‌باشد، می‌توان استدلال کرد که رابطه بین دو متغیر، منفی و معکوس است. به عبارتی، مطابق با نتایج به دست آمده می‌توان چنین عنوان کرد که به هر میزانی که سن افراد بیشتر شود، تأثیری معکوس در گرایش به مهاجرت جوانان دارد. بر این اساس رابطه مذکور بین دو متغیر فوق در سطح حداقل ۹۵ درصد معنادار است.

بین سرمایه اجتماعی و گرایش به مهاجرت جوانان رابطه معنی داری وجود دارد. ضریب همبستگی به دست آمده برای این متغیر برابر $0/44-$ با سطح معنی داری $P=0/000$ ، بیانگر رابطه منفی و معکوس بین دو متغیر مذکور می‌باشد؛ به این معنا که با افزایش در میزان سرمایه اجتماعی بین افراد، احتمال گرایش به مهاجرت در بین جوانان کاهش می‌یابد. بر این اساس فرضیه مذکور در سطح حداقل ۹۵ درصد معنی دار است.

بین وضعیت اقتصادی و گرایش به مهاجرت جوانان رابطه معنی داری وجود دارد. بر این اساس افزایش و کاهش در وضعیت اقتصادی افراد تاثیری در گرایش به مهاجرت تاثیر دارد. ضریب همبستگی به دست آمده برای این متغیر برابر $0/34$ با سطح معنی داری $P=0/000$ ، بیانگر رابطه مثبت و مستقیم بین دو متغیر مذکور می‌باشد؛ به این معنا که با افزایش در میزان درآمد افراد، احتمال گرایش به مهاجرت در بین جوانان افزایش می‌یابد. بر این اساس فرضیه مذکور در سطح حداقل ۹۵ درصد معنی دار است.

بین میزان تحصیلات و گرایش به مهاجرت جوانان رابطه معنی داری وجود دارد. بر این اساس افزایش و کاهش در میزان تحصیلات افراد تاثیری در میزان گرایش آن‌ها به مهاجرت تاثیر دارد. ضریب همبستگی به دست آمده برای این متغیر برابر $0/43$ با سطح معنی داری $P=0/000$ ، بیانگر رابطه مثبت و مستقیم بین دو متغیر مذکور می‌باشد؛ به این معنا که با افزایش در میزان تحصیلات افراد، احتمال گرایش به مهاجرت در بین جوانان افزایش می‌یابد. بر این اساس فرضیه مذکور در سطح حداقل ۹۵ درصد معنی دار است.

بر اساس نتایج، میانگین نمره گرایش در بین زنان و مردان دارای تفاوت معناداری است؛ به طوری که میانگین نمره آرمان‌گرایی توسعه‌ای زنان $80/25$ و میانگین نمره مردان $97/92$ می‌باشد که مردان دارای نمره میانگین بیشتری نسبت به زنان هستند. این تفاوت مشاهده شده بر اساس آزمون T که برابر $14/79$ و سطح معنی داری $Sig=00/000$ معنی دار بوده و فرضیه تایید می‌شود. به عبارت دیگر، گرایش به مهاجرت بر حسب اینکه جنسیت افراد مرد باشد یا زن، متفاوت است.

در مورد کل افراد نمونه، میانگین نمره گرایش به مهاجرت در بین افراد غیر فعال بیشتر از میانگین نمره افراد فعال می‌باشد؛ به طوری که میانگین نمره آرمان‌گرایی توسعه‌ای افراد غیر فعال $97/82$ و میانگین نمره افراد فعال $76/57$ می‌باشد و افراد غیر فعال دارای نمره میانگین بیشتری نسبت به افراد فعال هستند. این تفاوت مشاهده شده بر اساس آزمون T برابر $18/27$ و سطح معنی داری $Sig=00/000$ معنی دار بوده که فرضیه تایید می‌شود. به عبارت دیگر، گرایش به مهاجرت بر حسب اینکه افراد فعال باشند یا غیر فعال، متفاوت است.

در مورد کل افراد نمونه، با توجه به مقدار $F = 7/13$ و سطح معناداری $P < 0/05$ می‌توان گفت که تفاوت معناداری بین سه گروه از نظر وضعیت تأهل و گرایش به مهاجرت وجود دارد- بر اساس آمار توصیفی، مجردها بیشتر از افراد متأهل و مطلقه گرایش به مهاجرت داشته‌اند.

نتایج تحلیل نشان می‌دهد کاهش سرمایه اجتماعی باعث افزایش گرایش جوانان به مهاجرت می‌گردد و می‌توان با افزایش سرمایه اجتماعی و افزایش اعتماد اجتماعی از طریق عملکرد مناسب و بر طرف کردن مشکلات ساختاری نظیر بیکاری، مفاسد مالی و اقتصادی و... تمایل به مهاجرت خارج از کشور را کاهش داد.

پیشنهادها

با توجه به نتایج پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- اقدام برای تسهیل گری کنش‌های اجتماعی و رفع تمامی موانع سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در جهت هر نوع کنشگری اجتماعی زاینده و مثبت؛
- تقویت جامعه مدنی فعال و سازنده تا نیروهای اجتماعی به ویژه گروه‌های سنی نوجوان و جوان بتوانند در قالب جامعه مدنی به کنشگری پردازند و زمینه‌های لازم برای تقویت همبستگی و انسجام اجتماعی فراهم آید؛
- حمایت نهادهای مدنی و رفاهی از افراد و گروه‌های ناتوان جامعه تا از این طریق اعتماد متقابل در سطوح خرد و کلان جامعه ارتقا یابد؛
- تقویت پیوندها و تعاملات در سطوح خرد و کلان اعم از روابط فردی و نهادی. از آن رو که در حال حاضر شاهد نوعی گسست و یا تضعیف در این تعاملات هستیم که مانع بزرگی برای حفظ و تقویت سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود؛
- جلوگیری از بروز هر گونه ناامیدی، دلزدگی، از خود بیگانگی و بی تفاوتی اجتماعی که زمینه‌های تضعیف اعتماد اجتماعی را فراهم می‌کند؛
- توزیع درآمد داخلی با انتخاب سیاست‌های عقلایی؛
- رفع تبعیض و تعصب؛
- اطلاع نخبگان از اینکه نظام مدیریت خواهان ماندن آنهاست؛

- تسامح فرهنگی؛
- حمایت هرچه بیشتر از جوانان با استعداد به ویژه در اقبال کم درآمد؛
- تقویت حس میهن دوستی در جوانان و نوجوانان در طول تحصیل از طریق ارائه آموزه‌های مناسب غیرشعاری و جذاب؛
- سامان دادن شرایط داخلی و ایجاد فرصت‌های مساوی برای شهروندان؛
- رسیدگی به مسائل خاص استعدادهای درخشان و سرمایه‌گذاری در این زمینه؛
- کاهش مشکلات اداری و کاغذبازی در تمام سطوح به ویژه در مراکز پژوهشی و دادن امکانات پژوهش مشخص و مستقل به جوانان علاقه‌مند.

منابع

- بی، ارل. (۱۳۸۱). روش های تحقیق در علوم اجتماعی (نظری - عملی). رضا فاضل. تهران: انتشارات سمت
- بلند همتیان، کیوان و محمدی، شیرکوه. (۱۳۹۴). «چرایی خوداری نخبگان از مهاجرت بازنمایی هویت استادی». راهبرد فرهنگ. شماره ۳۱، ۱۲۷-۱۵۳.
- حکیم زاده، رضوان؛ طلایی، ابراهیم و جوانک، ماندانا. (۱۳۹۲). «تاثیر عوامل آموزشی، اجتماعی و فرهنگی بر تمایل به مهاجرت از کشور در دانشجویان دانشگاه تهران». فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی. شماره ۶۹، صص ۸۱-۱۰۲.
- دواس، دی ای. (۱۳۷۶). پیمایش در تحقیقات اجتماعی. هوشنگ ناییبی. تهران: نشر نی
- زنجانی، حبیب اله. (۱۳۸۰). مهاجرت. تهران: سمت
- رستم علی زاده، ولی اله و حسینی، قربان. (۱۳۹۴). «مروری بر جریان های وجوه ارسالی مهاجران فراملی در جهان، با تاکید بر مهاجران ایرانی». فصلنامه جمعیت. سال بیست و دوم، شماره ۹۱ و ۹۲، ۱۱۳-۱۳۶.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه. (۱۳۹۸). روش های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: نشر آگه
- سلیمانی، حنظل و عرب یارمحمدی، جواد. (۱۳۹۷). گرمای مفرط و مهاجرت. تهران: موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه اطلاعات و امنیت ملی
- شارع پور، محمود. (۱۳۸۰). «فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن». نامه انجمن جامعه شناسی ایران. شماره ۳، ۱۰۱-۱۱۲.
- شهریاری پور، رضا؛ امین بیدختی، علی اکبر؛ محمدی فر، محمد علی و کیانی، کوروش. (۱۳۹۵). «پیش بینی گرایش به مهاجرت دانشجویان نخبه از کشور بر اساس تاثیر میزان رضایت و نگرش آنان نسبت به تصویر و جو دانشگاه». فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران. سال هشتم، شماره سوم.

- صادقی، رسول و سید حسینی، سیده متین. (۱۳۹۷). «میزان تمایل جوانان به مهاجرت بین المللی و عوامل تعیین کننده آن در شهر تهران». فصلنامه مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. دوره ۱۸، شماره ۴۳، صفحه ۲۷-۵۲.
- صادقی، رسول؛ غفاری، غلامرضا و رضایی، مریم. (۱۳۹۷). «بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر تمایل به مهاجرت از ایران». دوفصلنامه مطالعات جمعیتی. دوره ۴، شماره ۲، ص ۸۳-۱۰۸.
- طایفی، علی. (۱۳۸۷). جامعه شناسی فرار مغزها. کلن (آلمان): نشر فروغ
- عبدالله پور، شهین. (۱۳۹۵). «نقش مهاجرت در شکل گیری سرمایه انسانی و رشد اقتصادی (مطالعه موردی ایران)». پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته علوم اقتصادی، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- علموی، ابراهیم. (۱۳۹۸). «جهانی شدن، مهاجرت های بین المللی و زبان ها». سیاست». مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی. دوره ۴۹، ش ۱، ص ۱۴۷-۱۶۵.
- غفوری، علی و حمید اکبری (۱۳۷۸). مهاجرت نخبگان تاثیرات، علل و راهکارها، مجله طب تزکیه، شماره ۳۵، تهران
- قاضی طباطبایی، محمود (۱۳۸۳)، تکنیک های خاص تحقیق، تهران، انتشارات پیام نور
- گوردن، دیبلو، آلپورت. (۱۳۷۱). روان شناسی اجتماعی از آغاز تا کنون. محمد تقی منش طوسی. مشهد: انتشارات آستان قدس
- محسنی تبریزی، علی رضا و عدل، ماندانا. (۱۳۸۶). «بررسی عوامل روان شناختی اجتماعی مؤثر بر تمایل اعضا هیئت علمی دانشگاه های شهر تهران به مهاجرت به خارج». فصلنامه انجمن جمعیت شناسی ایران. ش ۴.
- موسوی راد، سید حامد و قدسیان، حسین. (۱۳۹۴). «تحلیل مهاجرت نخبگان و تاثیر سیاست های بازدارنده با استفاده از پویایی های سیستم». پژوهش های مدیریت راهبردی. سال بیست و یکم، شماره ۵۹.
- وثوقی، منصور و حجتی، مجید. (۱۳۹۱). «مهاجرت بین المللی، مشارکت کنندگان در توسعه زادگاهی». مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران. سال چهارم، شماره دوم.
- Back, M. and H.S. Christensen. (۲۰۱۶). **“When Trust Matters – A Multilevel Analysis of the Effect of Generalized Trust on Political**

Participation in ۲۵ European Democracies". Journal of Civil Society, Vol, ۱۲, Pp. ۱۷۸-۱۹۷.

- Bonisch P., L. Schneider and W. Hyll. (۲۰۱۳). **"Social Capital and Migration Preferences: An Empirical Analysis for the Case of the Reunified Germany"**. GRINCOH Working Paper Series.NO.۴,۰۳,۲.
- Crisp, J. (۲۰۰۳). **"A New Asylum Paradigm? Globalization, Migration and the Uncertain Future of the International Refugee Regime, New Issues in Refugee Research"**. Working Paper, No. ۱۰۷. (Geneva: UNHCR).
- Hakimzadeh, sh. (۲۰۰۶). **"Avast Diaspora Abroad and Million of Refugees at Home"**.
- Herreros. F. and H. Criado. (۲۰۰۹). **"Social Trust. Social Capital and Perceptions of Immigration"**. Political Studies, ۵۷(۲):۳۳۷-۳۵۵.
- Moghaddas, A a. (۲۰۰۳). **"The Immigrants Social Mobility and Income Attainment: The Case of Iranians in Australia"**. Shiraz University.
- Marshall, Gordon. (۱۹۹۹). **Oxford Concise Dictionary of Sociology**. New York: Oxford University Press
- Neuman, W. L. (۱۹۹۹). **Social Research Method**. London: Allyn and Bacon
- Massey, D., j. Arango. G. Hugo, A. kouaouci, A. Pellegrinoand and j. Edward Taylor. (۱۹۹۳). **"Theories af International Migration: A Review and Appraisal"**. Population and Development Review. ۱۹(۳):۴۳۱-۴۶۶.
- Massey, D. (۱۹۹۰). **"Social Structure, household strategies, and the cumulative causation in migration"**. population Index ۵۶(۱): ۳-۲۶.
- Rothstein.B., and e. Uslaner. (۲۰۰۵). **"All for One: Equality, Corruption. And Social Trust"**. World Politics, ۵۸(۱):۴۱-۷۲.
- Sipinen.j. and M. Back. (۲۰۱۶). **"Generalised Trust and Perceptions of Immigration in Europe"**. Eyropean Consortium fro Political Research Conference. Pargue.
- Wind, J. D. & Holdaway, J. (۲۰۰۵). **"Internal and International Migration in Economic Development"**. Department of Economic and Social Affairs, United Nations Secretariat New York.
- Uslaner, E. (۲۰۰۲). **The moral Foundations of Trust**. Cambridge University Press

A Study on Relationship between Social Capital and Juveniles' Tendency to Migration

Ali Afshari

Ph.D. Student in Economic and Developmental Sociology, Sociology Department, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Seyyed Reza Moini

Ph.D., Assistant Professor in Demographics, Demographics Department, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Hamid Ansari

Ph.D., Associate Professor in Sociology, Sociology Department, Faculty of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

Received: 19 May 2020

Accepted: 2 Jun. 2020

Migration as a social phenomenon has occupied the minds of many experts. It's one of the main factors that has had a negative effect on development in Iran. The research is to investigate the relationship between social capital and juveniles' tendency to migration. Also, other effective variables on tendency to migration have been studied. This research is a survey. The statistical population is young people between 18 to 30 ages in Tehran. The sample size is 1217 persons that have been chosen by simple random sampling.

The findings showed that amongst variables that have been studied, The important variable is social capital with coefficient of determination- 0,188. Those people who have possessed low social capital have had high tendency to migration. Also, coefficient of determination for other variables including education, age and income has been 0,101, -0,186 and 0,101. So, these variables have had a direct effect on juveniles' tendency to migration. Coefficient of determination has been 0,110 for gender, 0,133 for marital status and 0,102 for employment.

We have tried to explore how underdevelopment and disregard to human capitals in our country has led to juveniles' tendency to migration and how the migration, in turn, intensifies over-underdevelopment of Iran. Also, the role of western utopianism in juveniles' mind and its impact on tendency to migration to west countries has been historically explained.

Key Words: Migration, Utopianism, Social Capital, Progress and Youth

